

392 nického ústředí. Ale nejsou, čím chtěli býti: dramatickou básní historického dějství světového. Neboť nepodařilo se jim dosáhnouti toho, co je velikostí Ibsenových Nápadníků trůnu: neukazují souladu mezi kritickou potřebou vývoje dějinného a vnitřním uzráním jednotlivcovým pro toto poslání. Neproměnili pomyslu logicky vývojného v tělo a krev sudby mravně lidské.

Bída fráze

393

Před chvílí ležela přede mnou rozevřená kniha moderních veršů českých a patrně ne ledajakých: jsou vydány s velikou péčí a láskou a se znamenitým vkusem grafickým ve vybrané sbírce krásné prózy a poesie, která slibuje jen díla vynikající a přináší posud opravdu práce nadprůměrné. Četl jsem v této knize asi hodinu s velikou pozorností a se vším soustředěním myslí; a odsunul jsem ji za tu dobu od sebe několikrát s nevolí, abych ji posléze zavřel navždy a odložil navždy s pocitem odporné ošklivosti: stěží mohl bych ti správně vypsati dojem pustoty, prázdna, nudy, zmrtvělosti, který ve mně zůstavila. Nevím, s čím jej srovnat. Snědl jsi snad někdy z roztržitosti, omylem, nedopatřením v kavárně kousek dnešního válečného cukroví? A vzpomínáš si na pachůf čehosi zvětralého, vyšepalého, nevyživného, podvodně klamivého? Nuže, to jest to asi, co vyznívá ve mně z četby takové epigonské sbírky moderní lyriky. Padělek, náhražka, odvar z čehosi vymočeného, všech sil a šťav zbaveného, třetí nálev: stín stínu.

Knihu, o níž mluvím, není třeba jmenovat. Nejde o individuum; jde o průměr, o typ, o celkový útvar, jehož ona jest více méně náhodný příklad a ukazatel. A kniha tato není snad ani zvláště špatná a autor její, aby byla ironie dokonalá, má snad i jakýsi talent, to jest jakousi obraznost verbální, schopnost sešívati k sobě hbitě zvučná slova: má snad i jakýsi vnějškový smysl hudební — sem tam povede se mu verš nebo i strofa, které jsou prosty zlozvuků, které mají i jakousi melodii, barvu,

394 svit, kolorit. Ale schází mu ovšem úplně všechna hlubší hudebnost niterná, která jest jednotící zákon duševního oka, poctivá, jasná, čistá pravda nitra prostupujícího svět a život a jednotícího se s nimi v lásce.

Říkalo se, že v Itálii v sedmnáctém nebo osmnáctém století dovedl napsati každý vzdělaný člověk, který se obíral trochu ve škole nebo soukromě literaturou, tucet obstojných sonetů, a nemusil býti a nebyl také přítom ani mentem básník. *Jazyk sám, vzdělávaný tolikerými a tak velkými básníky po celá staletí, básnil za něho.*

Nuže, v tomto smutném stadiu jazykové a literární hypercivilisace octli jsme se, zdá se mně, nyní i my. Máme básníky nebo lépe také básníky, kteří sednou za psací stůl jako krejčí nebo švadlena za šicí stroj; šlapou na šlapadlo, páka se zdvihá a klesá, kolečka se točí, člunek se kmitá, stroj řinčí a chřestí a báseň — se šije a brzy ušije.

A báseň nenese, alespoň nezasvěcenci, stopy práce fabričné; nic na ní nenasvědčuje, alespoň povrchnímu zraku a soudu, že vznikla mechanicky, pouhou sdružovací, řadivou prací paměti, obměnou reminiscencí, přestavami starých úsloví a útvarů slovných. Báseň naopak vypadá velmi mysticky, tajemně, metafyzicky a vyvolává klamivý dojem čehosi, co vytrysklo z nitra ducha vzrušeného tvořivým dějem... Teprve když přihlédněš blíže, vidíš, že jde o slepence slov a frází, za nimiž zeje pusto a prázdno. Přečteš celou báseň a vidíš, není v ní nic jednotného, čím by vyzněla, toho niterného rozezvučného bodu a víru, v který by tě strhla. Potpourri slov a frází vzájemně se potírajících a vyvažujících v jakousi nervosní křečovitou nicotu. Slepence metafyzických protikladů, které se ti bortí a propadají v absurdnost, kdekoli se jich dotkneš srdcem nebo obrazností.

Autor četl mnohokrát a pozorně Máchu, Březinu, Hlaváčka, Sovu a z nich jako by vypsál přímo a sešil své básnické rekvisity, svou garderobu, v níž pak obléká své loutky-básně. Z nich má své *klišé*, která prohazuje jako hráč karty. Z nich má „věčnosti marnou slávu“, z nich má „jitřní hodinu svých zraků“; v nich

395 „těla žen zahrad vůněmi do věčnosti se strou“; z nich „úsmev zavěšený na hvězdách“; z nich „zrádný klín zahrad rozkoší“; z nich „bratrství smutků“; z nich „krásu zbohatlou ve štolách bolestí“; z nich „do cest mých ztracených zní marné volání“; v nich „pohlaví osudnou, bezdnou nad hlubinou deště hvězd tajemných půlnoci proudem se liji“. Z nich jsou celé sloky:

Tká měsíc závoj stříbrný nad krajů písně zamlčené,
nad ruce sepjaté, jež marně vroucně prosily,
nad snění drahé poklady, všech smutků hořem ověnčené,
a nad uvadlé květy slov, jež slzy zrosily —

což jest výrazem, obrazivostí i melodií ryzi Hlaváček.

Nebo:

Světelným mořem hodiny dvanácté hudba zní
do bojů veese jdoucích dní:
melancholická hudba poznání...
Světelné moře nám v oči slzy hází(?!),
objetí nové a nové nás vyprovází,
prapory, věnce — na každé věži:
polibky žhavé, polibky sladké
růžemi srdcem sněží! —

což jest jen pokažený a rozředěný Březina jako v dvaceti třiceti případech jiných.

Úžasná jest vnitřní prázdnota těchto tak zvaných básní. Vyhořelým, troskou a škvárou jeví se ti svět a život po jejich četbě; jako bys procitl ze zlé otravy, tak prázdně civí a zívá na tebe vesmír, slunce, denní světlo. Málokdy bylo zneužíváno tak frivolně představ a pomyslu *věčnosti* jako zde. Našemu básníkovi jako pravému diletantovi není nikdy barva dost silně nanesená, není nikdy superlativ dosti superlativní: proto vrší Ossu na Pelion — obě jsou, žel, z *papier mâché*...

V zápasy vybíhám pro pocit *věčna!*
Prameny *věčných* míz žilami zurči,
pevná je ruka má, lačná a vděčná
za vše, co osudu rozmar jí určí:
hoří jí ve dtani dráha hvězd Mléčná...

pěje o sobě pan . . . hm, řekněme tedy třeba pan Rudolf Kacafourek. Představ si, prosím: ve dlani p. Rudolfa Kacafourka hoří Mléčná dráha! Jest to dosti silné? Dost velké? Dost heroické? Dost titánské? „Silný miluje sílu“, nadepsal si jako motto nad svou knihu náš veršovec. A tak tedy: hodně síly! Nikdy dost síly! A co nejlvíce siláckých kousků do knihy!

Přese vše vyklenout hvězdami pobité mosty,
po nichž jde souzvukem až do bran věčnosti! —

rozuměj duše našeho titánského pěvce. *Mosty pobité hvězdami?* Hm... jest to dost silné? Dost nadčlověčí? Škoda, že ta všecka síla jest jen . . . *ve snu*. Zde jest čertovo kopýtko celé slávy a celého heroismu! Tu všecku velikost, tu všecku sílu, ten všečen tvořivý titanism duše našeho Rudolfa Kacafourka jenom... *sní!* Uklidněte se tedy ti z vás, kdož jste se již začínali bát. Nic se nestalo! Dítě skloňuje jen všemi sedmi pády podstatné jméno „síla“ a přídavné jméno „silný“ a domnívá se prostoduše, že sílu již má a silné již jest...

Kde jest lék proti této fraziomanii? Proti této pusté jalovosti, naduřelé manýře, nechutné theatralistice? Proti tomu znesvěcení života, pozurázení duše, proti tomu hříchu proti duchu svatému i nesvatému, jemuž nemělo by býti odpuštění ani na zemi, ani v pekle?

Náhoda chtěla tomu, že brzy po tomto vysoce poetickém a metafysickém haše padla mně na stůl nepatrná, vnějškem chudá knížka: *Petr Bezruč, Literární studie* od dr. V. Marlinka. Knížka vypravená asi tak, jako bývaly vypraveny knížky české před čtyřiceti roky; knížka od našich východních hranic, z Moravské Ostravy. Ale poctivého zrna a jádra, a tak působí tím čestněji a mileji ve své rezné haleně. A knížka ta dala mi podnět k tomu, že sáhl jsem zase jednou po Slezských písních Bezručových, — a tak, jako když se mne zimnice spadne! Ano, Bezruč a duchové jeho rázu jsou lékem proti lžipoetickým strakatinám rázu našeho Rudolfa Kacafourka. Ne proto, že Bezruč je *barbár*

a Kacafourek duch přemělecký, nadkulturní. Nikoliv: *barbár* je náš *Kacafourek* a Bezruč jest *umělec*, celý a dokonalý, vnitřně pravdivý, jasný a čistý. Že by v barbarech vězela spása z dekadence, jest konvenční blud a konvenční fráze, v které není zbla pravdy; vpravdě nikdo nemá k barbaru blíže než dekadent. Barbaři by nám tedy nepomohli... Ale Bezruč není, opakuji, ani barbar, ani primitiv: Bezruč jest opravdový a celý umělec — nic víc a nic míň. Duch, který si nese v hrudi úctu k řádu a k zákonu a zachovává ji i v zoufalství: k zákonu, který sluje pravda a její jemný, všudypřítomný takt...

To dokazuje mimo jiné přesvědčivě ve své knížce V. Martínek; a proto buď doporučena její četba všem, kdož přemýšlejí o naší dnešní bídě literární a touží vyváznouti z ní; všem, kdož hledají lék proti básnické frázi.